

INUIT ATAQATIGIIT INATSIARTUNI

UPA2023/167

14 april 2023

Mariane Paviasen

Nunatsinni demokratiimik tamallu oqartussaaqataanerannik qanoq paasinnittariaaseqarnerput pillugu apeqquteqaat aallaavigalugu oqallisissiasatut siunnersuut.

(Inatsisartuni ilaasortaq Aqqalu C. Jerimiassen, Atassut)

Oqaaseqaat:

Inuit Ataqatigiit sinnerlugit oqallisissiarinnittoq oqallisissiamut pingaaruteqartumut qutsavigaarput.

“Kalaallit Nunaanni tamat oqartussaanerata innuttaasunillu peqataatitsinerup killiffia naammaginantumik inissisimanersoq pillugu apeqquteqaat aallaavigalugu oqallinnissamik siunnersuut.”

2020-imi Inuit Ataqatigiit gruppiata oqallisissiarisimasaat taamak qulequtserneqarsimasup oqallinnerup massumap nanginneratut oqallisissiorup aallarniutigalugu oqaatigaa.

Demokratii oqaaseq qanoq isumaqarpa?

Demokratii oqallisiginiaraanni oqaatsip isumaa paaseqqaartariaavoq, ordbogitsinnilu kalaallisut demokrati nutserneqarsimavoq demokratii, kisiannili demokratisk isumaqartinneqarpoq inuinnaat naalakkersuisooqataanerannut (tunngasoq).

Aqutseriaaseq nunami innuttaasut inersimasortaasa politikikkut sunniuteqarlutik assersuutigalugu qinersisarnermikkut sunniuteqarfigisinnaasaat ikinnerussuteqartullu pisinnaatitaaffinik

INUIT ATAQATIGIIT INATSISARTUNI

oqarsinnaatitaannikkut, katersuusinnaatitaannikkullu qulakkeerinnittoq, tassaatinneqarpoq demokratii.

Demokratiimi toqqammaviulluinnartuunerarneqartoq tassaavoq oqallinnermi ammasumi inuit nammineerlutik kiffaanngissuseqarlutik isumamminnik pilersitsisinnaanerat tamatumallu kinguneranik qinersillutik.

Nunatsinni demokratii atugarput tassaavoq qinersisarnikkut inuit qinigaasa qinersisartut sinnerlugit ingerlatsisarnerat, siulittaasup ajorissanngippagu qallunaatuulaarpara: "repræsentativt demokrati".

Inuit Ataqtigiinni:

Inuit Ataqtigiinni tamat oqartussaaqataanerat nukittoq innuuttaasut qanimut peqataatinneqarnerannik qulakkeerinnittoq kissaatigaarput, sumiiffinnilu qanimut oqartussaaqataatsitsineq nukittorsarumallugu anguniakkatsinni kusanartumik allassimasoqarpoq. Pingaartipparput innuttaasunik peqataatitsinermi qanimut oqartussaaqataatitsineq tunngavigineqassasoq nutaamik nalilersuiffigeqqittariartutullu isumaqarfigaarput. Najugaqarfiit tamaasa ineriartortikkusuppagut, ineriartornerli pitsaanerpaamik ingerlassappat sumiiffinni ataasiakkaani najugallit ilaatinniarneqarnerusariaqarput oqaloqataallutillu. Tamanna qanoq iliornikkut anguniassaneripput oqallisigisariaqarparput. Tusarniaasarnerit allanngortinneqartariaqarput; innuttaasut qanimut tikillugit qanoq isumaqarnerat paasiniartariaqarparput, innuttaasullu namminneq piumassuseqarlutik ineriartornermik qanoq ittumik perusunnerlutik qanorlu anguniassagippumik tikkuusisinaanertik atorluartariaqarpaat. Naak tamanna oqitsuinnaaneq ajoraluartoq, aamma aningaasatigut akisugaluartoq demokratiskimik ingerlatsineq pitsanngorsassagutsigu tamatta isumaqtigiittariaqarpugut qanoq iliorutta oqartussaaqataaneq aqutseqataanerlu annerpaaq angussaneripput.

INUIT ATAQATIGIIT INATSISARTUNI

Nunatsinni:

Oqartarpugut nunatsinni demokratiskimik ingerlatsilluta. Oqallisissioortup eqqartorpa inuit qinersisanngikkaluartulluunniit akissarsiaasa affaasa missaat akileraarutigisarivut. Akileraarutigut sumut atorneqartarnersut annerusumik paasititsiniutigineqartariaqartoq isumaqarpunga. Radiukkut ussassaarinerni katsorsartinnissamut tunngasuni oqaaseq "katsorsartinneq akeqanngilaq" atorneqaraangat naqqiuteqarusunnartaraluarpoq, suummi tamarmik akeqarput akileraarutitsiniillu tamakku akilerneqartarput. Nunatsinni tamavitta "akeqanngitsunik" taagukkavut inersimasut suliffeqartut isertitaqqortuut akunnattumillu isertitallit akilersugaraat.

Tusarniaasarnerit:

Maani uagut suliatsinnik inatsisinik allannguiniarnermi manna tikillugu amerlanertigut nittartakkakut tusarniaanerit ingerlanneqartarnerat tamanik akuutitsiniarnermik taallugu demokratiskimik ingerlatsinerunersoq eqqartorneqarsinnaavoq, nittartagaannangajatsigummi allannguutiginiakkat innuttaasunut tusarniutigineqartartillugit nittartakkatigut periarfissaqanngitsut oqartussaaqataanermut aqutseqataanermullu akuliutitinngiivillugit ingerlariaaseqarpugut. *Tamanna demokratiskimik ingerlatsinertut oqaatigineqarsinnaanersoq aamma oqallisigisinnaavarput.*

Tusarniaariaaseq nukittorsartariaqarparput. Peqatigiiffiit, kattuffiit soqutigisaqaqatigiillu siulersuisulersukkat atuupput, qinikkatulli suliassaqaqtugut nalunanngilaq. Maannamut tusarniaasarnerni amigaatigineqartarpoq peqataatitsineq annerusoq tusarniaanerillu piffissaqarfigneqarluarnerusut. Pitsaasumik tusarniaanerit kinguneqassappata peqatigiiffiit, kattuffiit soqutigisaqaqatigiillu assigiinngitsut innuttaasunut sinniisutut suleriaatsimik pitsaasumik aqutissiuisariaqarput. Pitsaasumik peqataatitsisumik angusaqassagaanni naalakkersuinikkut ingerlatsisut

INUIT ATAQATIGIIT INATSIARTUNI

inatsisiliortut soqutigisaqaqatigiinnut peqataatitsinermikkut soqutigisaqaqatigiillu tunuliaquttaminnut periarfissaqarlutik tusarniaassutigineqartunik piffissamik naammannerusumik *pisariaqartitsinera tusaaniartariaqarpaa*. Tusarniaanermi nalinnaasumik sapaatit akunneri arfineq-pingasut piffissaliunneqartartut ilaatigut ulluinnarni atukkanut allannguilluinnartussanut amigarput, *amerlanerusariaqarput*. Tusagassiorfiit aamma tassuunakkut nukittorsartariaqartut nalunanngilaq, taakkumi kiffartuusinerikkut tusagassiornermikkut peqataatitsinissamut periarfissaqarluarnerusariaqarnerat angusariaqarparput, taamaattorli maannakkumut aningaasatigut sulisussatigullu unammillernartumiinnerat aaqqiivigineqartariaqartunut ilaavoq.

Inuiaat aqutseqataanerat pitsaanerpaamik angussagutsigu qinikkat kisimiillutik akisussaataassanersut ilanngullugu eqqartugassaqqippoq, inuiannimmi allannguiniarnermi qinikkat kisimik suliaqartussaappat? Imaluunniit innuttaasut inersimasut tamavimmik akisussaaqataanerpat? Kikkunuku nunatta qanoq ingerlanissanut sumullu ingerlanissatsinnut suleqataasussaasut? Taama oqarninni eqqarsaatigaara inuit pisussaaffimminnik pisinnaatitaaffimminnillu atuilluarunik annerusumik oqartussaaqataanerusinnaasut, taamatuttaarlu aqutseqataanermik misigineq angusinnaagaat ilimanaateqarnerummat. Qinikkat innuttaasunik ataatsimiititsineranni inatsisilerillunilu sulinermi uggornaraluartumik ataatsimeeqataajartortut ikittuinnaasarput, taamaalillunilu oqartussaaqataanermik pisinnaatitaaffimmik pisussaaffimmillu atuneq nunatsinni maani ilaanni annikiginarsinnaasarpoq.

Qinikkat ilusilersuisarnitsinni innuttaasut ilusilersueqataatinniarlugit sulisariaqarpugut, aammali inuiaat peqataanissaminnut pisussaaffeqarnermik takutitisinissaat pisariaqartittarparput. Danskinit aqunneqarnerluta aqunneqannginnerlutaluunniit aamma eqqartugassaqqippoq, tassanilu namminersoneq pillugu inatsit tikinngitsoorsinnaanngilarput. Oqartussaaffit

INUIT ATAQATIGIIT INATSISARTUNI

*tamakkerlugit suli **tiguneqanngilagut**, taamaamat danskit suli nunatsinni oqartussaaffimmik ilaatigut tigummiaraqput.*

Nunasiaataasimaneq:

Nunasiaataasimanitta kinguneri tasaanerpat oqartussaaqataanermik aqutseqataasinnaatitaanermilluunniit katatsiffigisimasarput maanna ilinniaqqiligarput? Ukiummi 70-it missaannaanni maanna naalagaaffeqatigiittut taaneqarluta ingerlasimalerpugut. Ukiut 80-it matuma siorna oqartussaaqataanngilagut, aqutseqataasutut oqaatigineqarsinnaanngilagut, maannakkullu naalackersuinikkut inatsisartoqarnikkullu oqartussaaqataatinneqarnerput ingerlavoq qinersisarnikkut. Eqqartuussiveqarnek suli naalagaaffiup ataaniippoq, oqartussaaffiillu allat oqartussaaqataanermut annertuumik tunngasut suli naalagaaffiup ataaniipput, aatsaallu isumaqatiginninniutigeqqaarlugit tiguneqarsinnaapput. Tamattali maani nunaqartuusugut, inuiaqatigiiusugut, akisussaaffimmik tiguisinnaavugut - allanik isumalluuteqaannarsinnaanngilagut. Suliassat nammineerluta suliarisinnaasavut suliarisariaqarpagut.

Oqartussaaqataaneq qanoq?

Aap, innuttaasut qulaatiinnarlugit aaliangiisarnerit suli ingerlapput. Qulaani taariikakka eqqarsaatigiinnarlugit tamanna nalunanngilaq, qanorli iliornikkut inuiaat tamakkiinerusumik oqartussaaqataatinnerulerlugillu aqutseqataalersisinnaavagut? Aamma kiffaanngissuseqarnek tasaanerpa demokratii? Aqutseqataaneq oqartussaaqataanerlu - oqaatsit taakku isummaminni assigiinngissusaat sumiippa? Oqaluinnarluni aqutseqataasoqarsinnaava? Imaluunniit oqartussaaqataaneq aamma tigussaasunik, takussaasunik iliuseqarnermiittariaqannginnerpa?

INUIT ATAQATIGIIT INATSISARTUNI

Kommunalbestyrelsit, nunaqarfiit aqutsisui, najukkami sinniisut, illersuisut, oqaaseqartartut, isumalioqatigiissitat pilersinneqartartut oqartussaaqataanermi aqutseqataanermilu pingaarutilerujussuarmik suliaqarput, taakkuuppummi ulluinarni innuttaasunut qanillutik suliaqarnissamut pisussaaffilerlugit suliaqartinneqartut. Qinikkallu tamattaalluta isumaqatigiiffigisinnaasatsinnik naappiffigisinnaasatsinnillu ujartuinerusariaqarpugut, ilaatigummi suli maannamut qinikkat akornanni tikkuartuineq annertuvoq.

Eqqaamasariaqarparput uagut qinikkat tassaagatta annertusisamik pisussaaffillit. Innuttaasunik sullissisussat qinigaqatiminnik kukkunersiunerujussuat anguniakkanik pingaarutilinnik isumaqatigiissutigisinnaasanik ujartuinerunngitsutut oqaatigisariaqarpoq. Nukittali pitsaanerusumik atorsinnaagaluarfianni qinigaqatit sulinerat sukkut ajorinerlugu suliaqarniaannaarneq qinikkatut *suliassanik qimarratiginninnertut oqaatigisariaqarpoq*. Naaperiaanissamut periarfissaqarpugut, nukiit pigisagut katersorlugit, innuttaasut atugaannik pitsanngorsagassanik ikinngitsunik suliassaqarpugut, qanortorlu maannangaaq nukigut isumaqatiginninniarnernut atorerulertigit. Ataasiakkaarluta tamatta isumaqarpugut, angorusutatsinnik pigisaqarpugut ataatsimoorussamilli angusaqarniarsaraluta suligutta taannaavoq siunissami piffissami sivisunerusumi attanneqarsinnaasumik inuiaat atugaannik pitsanngorsaataasusaaq. Taamaaliornikkut angusat demokratiskiunerusumik angusinaavagut.

Tamat oqartussaaqataanerat, aqutseqataanerat, tassaasariaqarpoq pisinnaatitaaffik pisussaaffiliisoq, aaliangiiniarnerni annertuuni naaperiaasinnaasuseqarneq, minnerunngitsumik kingulissagut eqqarsaatigalugit. Tamanna naleqartittariaqarparput pingaaruteqarluinnartoq.

Qujanaq